

**Posiedzenie Komisji Geografii
Historycznej Polskiego
Towarzystwa Historycznego,
Warszawa, 18 października 2012 r.**

18 października 2012 r. w Sali Kościuszkowskiej Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie odbyło się kolejne posiedzenie Komisji Geografii Historycznej. Zgodnie z informacją przewodniczącego, prof. Krzysztofa Chłapowskiego, Komisja zakończyła działalność w ramach Komitetu Nauk Historycznych PAN, rozpoczynając funkcjonowanie jako jednostka Polskiego Towarzystwa Historycznego. Głównym tematem obrad była obecna sytuacja geografii historycznej w Polsce, a referat dotyczący m.in. jej głównych nurtów i metod badawczych wygłosił dr hab. Bogumił Szady. Na początku przedstawił pokrótce sytuację geografii historycznej w Europie i na świecie. Następnie omówił idee i koncepcje rozwoju geografii historycznej w Polsce w ciągu XX wieku, szczególnie w latach powojennych. Referent zwrócił przy tym uwagę na obecne rozproszenie ośrodków, w których prowadzone są badania w tym zakresie. Przedstawione zostały także główne metody geografii historycznej oraz współczesne jej problemy: niejasny status (czy jest oddzielną nauką czy nauką pomocniczą historii lub innych nauk), niewystarczającą współpracę badaczy różnych dziedzin, brak podręcznika i cyklicznej konferencji poświęconych geografii historycznej¹.

Po referacie prof. Szadego głos zabrał Henryk Rutkowski, przypominając sylwetki zasłużonych dla rozwoju geografii historycznej badaczy – Karola Buczka i Stanisława Arnolda. Odniósł się także do wygłoszonego referatu, zwracając uwagę na rolę badań Stanisława Herbsta w ewolucji geografii historycznej oraz potrzebę zwiększenia nacisku na jej interdyscyplinarność.

¹ Zob. artykuł B. Szadego *Geografia historyczna w Polsce – rozwój i perspektywy*, w niniejszym tomie Studiów.

Referat prof. Szadego, a w szczególności zasygnalizowane w nim problemy i pytania dotyczące przyszłości geografii historycznej w Polsce, wywołały ożywioną dyskusję. Zgodnie uznano, że konieczne jest zacieśnienie współpracy między geografami i historykami oraz włączenie się do badań przedstawicieli pozostałych nauk, zwłaszcza archeologów, biologów i językoznawców (szczególnie toponomastyków). W ramach interdyscyplinarnych badań wskazane byłoby wypracowanie, bądź ujednolicenie, wspólnego warsztatu, aparatu pojęciowego i metod badawczych, w tym odpowiednich narzędzi interpretacyjnych. Ułatwiłoby to znacznie m.in. prace nad wspólnym podręcznikiem geografii historycznej. Brak współpracy badaczy różnych dziedzin skutkuje powstawaniem publikacji zawierających liczne błędy, które mogłyby być w większości łatwo wyeliminowane, choćby poprzez konsultacje z naukowcami innych specjalności.

W czasie dyskusji zwrócono także uwagę na niski poziom znajomości geografii historycznej wśród studentów, głównie kierunków historycznych, a nawet doktorantów i doktorów. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wymieniono m.in. ograniczanie liczby godzin nauk pomocniczych historii a także coraz niższy poziom ogólnej wiedzy geograficznej osób aplikujących na studia wyższe. Pożądane byłoby wobec tego odbywanie części zajęć przez studentów na innych niż macierzyste wydziałach, szczególnie geografów na wydziałach historycznych i historyków na wydziałach geograficznych.

W dyskusji zgodzono się z tezą prof. Szadego, wedle której geografia historyczna obecnie przeżywa kryzys i należy podjąć się zdefiniowania jej statusu, metod i celów badawczych. Zauważalna jest tendencja do osłabiania pozycji geografii historycznej jako oddzielnej nauki, bądź nauki pomocniczej, na rzecz swego rodzaju narzędzia, używanego partykularnie, wedle potrzeby, przez inne nauki. Wobec tego obecnie należałoby skupić się na podkreślaniu jej zalet jako nauki interdyscyplinarnej, łączącej dokonania różnych dziedzin. Jest to szczególnie ważne w dobie powstawania nowych, interdyscy-

scyplinarnych nauk, na tle których geografia historyczna w Polsce, jako odrębna nauka, może mieć niezwykle duże znaczenie. Wskazano przy tym na dorobek polskich badaczy w tym zakresie, będący podstawą do zdefiniowania i rozwoju polskiej szkoły geografii historycznej.

Po dyskusji nad referatem prof. Szadego omówiono sprawę organizacji sesji geografii historycznej na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich we wrześniu 2014 r. w Szczecinie, na której planowane jest sympozjum specjalistyczne o tematyce geograficzno-historycznej. ■

Michał Gochna (Instytut Historii PAN)

„Zapomniane mosty, drogi i przeprawy w Galicji. Problematyka badań nad systemami komunikacyjnymi XVIII–XX w.”. Rzeszów–Przemysł. 19–21 września 2012 r.

Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, przy logistycznym wsparciu Instytutu Historii Państwowej Wyższej Szkoły Wschodnioeuropejskiej w Przemysłu, zorganizował trzydniową konferencję naukową poświęconą dziejom systemów komunikacyjnych zaprojektowanych i zrealizowanych w dawnym zaborze austriackim (Galicji). Przedmiotem konferencji były głównie te systemy, które funkcjonowały bez większych zmian w okresie między- i powojennym, a bywa że i obecnie stanowią podstawę modernizowanych właśnie intensywnie w Polsce południowo-wschodniej szlaków drogowych, kolejowych i lotniczych. Z założenia konferencja miała zająć się zarówno zagadnieniami komunikacji i transportu *sensu stricto*, jak również społecznym i obyczajowym kontekstem podróżowania, przemieszczania i komunikowania się ludzi, wreszcie skutkami, jakie tego rodzaju kontakty powodują w sferze kulturowej, zgodnie zresztą z trendami, zaznaczającymi się obecnie w naszej historiografii¹. Dodatkowym

akcentem konferencji była prezentacja nowych technik i technologii kartograficznych (w tym opartych na systemie GIS), usprawniających prowadzenie badań w tej dziedzinie.

Konferencja, przeprowadzona na terenie nowego kampusu akademickiego PWSW w Przemysłu Bakończycach, zgromadziła kilkudziesięciu badaczy, reprezentujących ośrodki naukowe w kraju, na Ukrainie i Słowacji. Przedmiotem dyskusji były historyczne dziś etapy tworzenia w Polsce południowo-wschodniej nowoczesnej struktury komunikacyjnej, w tym sięgające czasów austriackich zrealizowane projekty poprowadzenia nowych dróg bitych, następnie szlaków kolei żelaznej, plany uporządkowania miejskich systemów komunikacyjnych, wreszcie pierwsze próby uruchomienia komunikacji lotniczej, a także zarzucone ostatecznie pomysły wykorzystania do transportu regionalnych szlaków wodnych. Uczestnicy konferencji często przekraczali umowne cezury okresu galicyjskiego, starając się wyodrębnić i ocenić kolejne fazy rozbudowy sieci i poszerzania oferty komunikacyjnej, jakie nastąpiły w XX stuleciu, wskazywali też osiągnięcia i zaniedbania na obecnym etapie transformacji systemów komunikacyjnych.

Przemyskie spotkanie było podzielone na sesję plenarną i dwie równoległe pracujące sekcje tematyczne, przedzielone terenowymi wizytacjami starych szlaków drogowych i kolejowych oraz placu budowy nowej autostrady. Otworzył je referat L. Zaszkiłniaka (Uniwersytet we Lwowie), w którym autor, zgodnie z tytułem wystąpienia, starał się odtworzyć *Galicję na szlakach mentalnych Ukraińców i Polaków XIX i XX wieku*. Obraz jaki przedstawił, wywołał żywą dyskusję, w której akcentowano pewien subiektywizm w ujęciu tematu, ale też dostrzegano walory poznawcze zastosowanej

¹ Podobne założenia programowe, choć szerszy zakres merytoryczny i terytorialny przyjęli organizatorzy październikowej (26–27) sesji naukowej w Krakowie pt. *Mosty w cywilizacji i kulturze Europy Środkowej* (Uniwersytet Jagielloński, Polska Akademia Umiejętności i Międzynarodowe Centrum Kultury). Klasyczne funkcje mostów, przerzucanych przez historyczne rzeki środkowoeuropejskie, ustąpiły tu wyraźnie pola analizie roli pogranicznych obszarów, znanych instytucji społecznych i akademickich, które w swoim czasie odgrywały rolę ważnych pomostów kulturowych.